

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม และใช้ประโยชน์จากสภาวะของความ เป็นกลุ่มในการดำเนินกิจกรรมอย่างมากมาย กิจกรรมทางสังคม จึงเป็นการ ดำเนินการในทางปฏิบัติบนพื้นฐานของกิจกรรมขั้นพื้นฐานอันหนึ่ง ที่เรียกว่า " การ สื่อสาร " (Communication) กิจกรรมทางการสื่อสาร ได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับ การดำเนินชีวิตประจำวันของมวลมนุษย์ จากหน่วยที่เล็กที่สุดไปจนถึงหน่วยที่ใหญ่ที่สุด กิจกรรมทางการสื่อสาร ทำให้คนมีความคุ้นเคยกัน ได้รู้จักกัน สร้างความสัมพันธ์ ชึ่งกันและกัน จนกลายเป็นกิจกรรมทางสังคม

การรวมกลุ่มกัน อาจเริ่มต้นจากการรวมตัวกันของหลาย ๆ คนเข้าด้วยกัน โดยมีลักษณะบางอย่างที่คล้ายคลึงกัน ในกลุ่มของผู้ดู ผู้ชม และผู้ฟัง ในอดีตที่ผ่านมา การรวมกลุ่มทางสังคมอาจจะรวมตัวกันโดยมีสถานที่ โดยมีจุดประสงค์เดียวกัน ในลักษณะของผู้ดูหรือผู้ชม เช่น ไปดูละคร ที่โรงละคร หรืออาจจะไปดูภาพยนตร์ กลางแปลง หรือไปดูภาพยนตร์ในโรงภาพยนตร์หรือ อาจไปชมกีฬา ในสนามที่มีการ แข่งขัน จึงเป็นการรวมกลุ่มกันแบบไม่เป็นทางการ แต่ไปดูโดยมีจุดหมายเดียวกัน เพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน

ต่อมาเมื่อ ที่เรียกว่า วิทยุ (Radio) เป็นเครื่องมือสื่อสารที่มีศักยภาพ ทางเทคโนโลยี ในการเผยแพร่ข่าวสารที่เป็น "เสียง" ย่อมกระจายไปยังกลุ่ม มหาชน ได้อย่างทั่วถึง วิทยุจึงถูกใช้ประโยชน์ในการเผยแพร่ข่าวสาร ทั้งที่เป็น ข่าวสารเพื่อความบันเทิง เช่น รายการเพลง ข่าวสารเพื่อความรู้ เช่น รายการ ข่าวสารคดี รวมทั้งวิทยุเพื่อการศึกษาของสถาบันการศึกษาต่าง ๆ การดำเนินการ เผยแพร่ข่าวสารทางวิทยุ จะต้องอาศัยการจัดตั้งในรูปองค์กรทางสังคม ที่มีการแบ่ง งานเฉพาะด้านและต้องใช้งบประมาณสูง จึงทำให้กระบวนการทางเทคโนโลยีการ สื่อสารกลายเป็น "สินค้า" ภายใต้กลไกการตลาดแบบทุนนิยม และมีแนวโน้ม ในการดำเนินการรายการไปในแนวทางสมัยใหม่

สื่อทางวิทยุ ทำให้กลุ่มชนไม่ต้องไปรวมตัวตามสถานที่ที่เคยไป แต่สามารถ รับสื่อนั้นได้ในขณะที่อยู่ภายในบ้าน สามารถนำเคลื่อนที่ไปไหนได้ และสามารถรับฟัง ได้ในขณะที่กำลังเดินทาง สื่อทางวิทยุ จึงเป็นเทคโนโลยีทางการสื่อสาร สมัยใหม่

ในการเสนอข่าวและความบันเทิงในรูปแบบต่าง ๆ กัน ไปยังกลุ่มเป้าหมายของตน จึงเป็นทางเลือกให้กับผู้ฟังว่ามีความสนใจและต้องการรับฟังเรื่องอะไร

วิทยุ จึงกลายเป็นสื่อที่จำเป็นในชีวิตประจำวันของมนุษย์ ดังนั้น จะเห็นว่าผู้ฟังสามารถตัดสินใจเลือกฟังข่าวสารและความบันเทิงตามความต้องการ หรือความสนใจของตนเอง ความต้องการรับฟังข่าวสารและความบันเทิงจะแยกเป็นกลุ่มของผู้ฟังขึ้น ถ้าเป็นกลุ่มที่ผู้ฟังข่าวเป็นประจำ จะเรียกตนเองว่า แฟนข่าว ถ้าเป็นกลุ่มที่ชอบฟังเพลงและติดตามรายการเป็นประจำ จะเรียกตัวเองว่า แฟนเพลง หรือถ้าเป็นกลุ่มที่ชอบฟังละครและติดตามฟังเป็นประจำ จะเรียกตัวเองว่า แฟนละคร

กลุ่มของผู้ฟังแต่ละกลุ่มที่เข้ามาฟังรายการจะต้องมีลักษณะบางอย่างที่คล้ายคลึงกัน มีความสนใจเหมือนกัน มีความเข้าใจร่วมกัน มีความพึงพอใจ จะเป็นเรื่องของรูปแบบของรายการ วิธิตำเนิตรายการ เนื้อหาสาระของรายการ ความพึงพอใจต่อผู้ดำเนินรายการ น้ำเสียง ลีลา การใช้ภาษา เช่น กลุ่มของผู้ฟังข่าวชาวบ้านของ คุณปริษา ทรรศน์โสภณ เสนอ " ข่าว 6 โมงเช้า " ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ภาคเอฟเอ็มและเอเอ็ม เวลา 06.00 - 06.30 น. ข่าว "คุยขโมงหกโมงเช้า" ของ คุณ ดุ่ย ณ บางน้อย ทางสถานีวิทยุกระจายเสียง กทม. ภาคเอเอ็ม เวลา 05.30 - 07.00 น. จะเป็นกลุ่มของผู้ฟังที่ต้องการรับข่าวสารความเคลื่อนไหวของชาวบ้านและการเมือง โดยไม่ต้องอ่านหนังสือพิมพ์

ในอดีตที่ผ่านมา รายการวิทยุบางรายการ ทำให้เกิดการรวมกลุ่มของผู้ฟังประจำเกิดขึ้น ได้แก่ กลุ่มของแฟนเพลง เป็นการรวมกลุ่มเฉพาะสำหรับแฟนเพลงประจำรายการวิทยุ หรือที่เรียกว่า "แฟนคลับ" มีการสื่อสารกันภายในกลุ่มเดียวกัน ด้วยการการเขียนจดหมายขอเพลงให้กัน มีการโทรศัพท์ขอเพลงให้กันคนนั้น และบางรายการสามารถให้ผู้ฟังโทรศัพท์เข้าไปมีส่วนร่วมในรายการจะเป็นการแสดงความคิดเห็น การแสดงออกด้วยการพูดคุยและร้องเพลง

จากปัญหาการจราจรที่ติดขัดจนกลายเป็นปัญหาสังคม ได้มีการจัดตั้งสถานีวิทยุในเครือข่ายของ กองทัพบก ดำเนินรายการในรูปแบบของการรายงานข่าวสารด้านการจราจร เป็นสื่อกลางในการรายงานความเคลื่อนไหวของสภาพการจราจร ไปยังกลุ่มผู้ฟังที่จับขั้วรถได้ทราบปัญหาการจราจร เป็นการเตรียมตัวในการเลือกใช้เส้นทางอย่างถูกต้อง และนอกจากนั้น ยังเปิดโอกาสให้ผู้รับฟังรายการสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในรายการ ด้วยการรายงานสภาพการจราจรและแสดงความคิดเห็นได้ด้วย

จส.100 เป็นสถานีวิทยุ ของจเรสื่อสารทหารบก กรมการสื่อสารทหารบก เป็นสถานีวิทยุ 1 ใน 92 ของกองทัพบก ได้เปลี่ยนแปลงการดำเนินรายการ เป็น

สถานีวิทยุข่าวสารและการจราจร มีการวางรูปแบบของรายการ เพื่อรายงานสภาพการจราจร เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น พร้อมทั้งการเสนอข่าวในประเทศและนอกประเทศสลับกันทุกต้นชั่วโมงออกอากาศตั้งแต่เวลา 06.00 - 24.00 น. ทุกวัน ตั้งแต่วันที่ 2 กันยายน 2534 เป็นต้นมา

การเปิดโอกาสให้ผู้ฟังเข้ามามีส่วนร่วมในรายการ ด้วยการรายงานสภาพการจราจรและให้แสดงความคิดเห็น ภายใต้คำที่ว่า " ด้วยใจเพื่อสังคม " จึงทำให้เกิดการเคลื่อนไหวและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้ขับขี่รถ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ของรัฐ ในทางที่ดีขึ้น

เท่าที่ผ่านมา ได้มีการวิจัยในหัวข้อเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ จส.100 มาแล้วจำนวน 2 ท่าน คือ

ฉัตรธรรม วรานิซสกุล (2536) ได้ทำการศึกษาวิจัย " การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในรายการวิทยุ เพื่อแก้ไขปัญหาการจราจรในกรุงเทพมหานคร :กรณีศึกษาสถานีวิทยุ จส. FM.100 MHz " พบว่า วิทยุ จส.100 ทำให้เกิดการยอมรับและการเตรียมใจในภาพการจราจร เป็นทางออกเพื่อระบายความเครียดทางจิตใจของผู้ขับขี่รถยนต์ เกิดเครือข่ายการสื่อสารแบบใหม่ในสังคม เป็นการรวมตัวของผู้ขับขี่รถยนต์ที่ไม่รู้จักกัน มีวัตถุประสงค์ที่จะช่วยเหลือสังคม เป็นเครื่องตัดสินใจในการเลือกใช้เส้นทาง เกิดการเสริมสถานภาพของบุคคลและสถาบัน ส่งผลต่อการสร้างชื่อเสียงให้กับตนเองและหน่วยงาน ทำให้เกิดเวที การแสดงความคิดเห็นและทำให้เกิดกลไกการกำหนดระเบียบทางสังคม

วิไล สมพันธ์ (2536) ได้ทำการศึกษาวิจัย " การวิเคราะห์ว่าทกรรมรายการวิทยุ จส.สนทนา " พบว่า รายการ จส.สนทนา ไม่ใช่เวทีแสดงความคิดเห็นอย่างเสรี เป็นการมีส่วนร่วมในรายการ สามารถทำได้ในระดับหนึ่งเท่านั้น และยิ่งพบอีกว่า รายการ จส.สนทนา เป็นแค่ทางผ่านของผู้ร่วมแสดงความคิดเห็นเท่านั้น

ผลของการวิจัยตามที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น จะเห็นว่า จส.100 เป็นเพียงทางออกเพื่อระบายความเครียดทางด้านจิตใจของผู้ขับขี่รถยนต์เป็นเครื่องตัดสินใจในการเดินทาง เกิดเครือข่ายการสื่อสารแบบใหม่ในสังคมเป็นการรวมตัวของผู้ขับขี่รถยนต์ที่ไม่รู้จักกันมาก่อน โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะช่วยเหลือสังคม เป็นเครื่องตัดสินใจในการเลือกใช้เส้นทาง ทำให้เกิดเวทีการแสดงความคิดเห็นและทำให้เกิดกลไกการกำหนดระเบียบทางสังคม แต่ในขณะที่เดียวกันยังเป็นการส่งเสริมสถานภาพของบุคคลและสถาบันด้วย

ดังนั้น การรวมตัวของกลุ่มผู้ฟัง จส.100 เป็นการรวมตัวของกลุ่มผู้ฟังโดย

ไม่เคยรู้จักกันมาก่อน จึงเป็นการรวมกลุ่มที่มีลักษณะแปลกและมีความแตกต่างกับกลุ่มผู้ฟังรายการวิทยุอื่น ๆ เพราะการรวมกลุ่มผู้ฟัง จส.100 เป็นการรวมกลุ่มที่เริ่มมาจากการเป็นผู้รายงานสภาพการจราจร การให้ข้อเสนอแนะและการร่วมแสดงความคิดเห็น ในการช่วยกันแก้ไขปัญหาการจราจรเท่านั้น

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะการศึกษา การรวมกลุ่มและการทำกิจกรรมร่วมกันของกลุ่มผู้ฟังวิทยุ จส.100 ถึงลักษณะพฤติกรรมของการรวมกลุ่มของผู้ฟัง จส.100 จุดมุ่งหมายของการรวมกลุ่ม ตลอดจนลักษณะความสัมพันธ์กันภายในกลุ่ม ผู้ฟัง จส.100 และผลของกิจกรรมที่เกิดจากการรวมกลุ่มผู้ฟัง จส.100 ตั้งแต่เริ่มแรกจนถึงปัจจุบันว่าเป็นอย่างไร

ปัญหาการวิจัย

1. ลักษณะของการรวมกลุ่มและจุดมุ่งหมายของกลุ่มผู้ฟัง จส.100 เป็นอย่างไร
2. ลักษณะความสัมพันธ์กันภายในกลุ่มผู้ฟัง จส.100 เป็นอย่างไร
3. ผลของกิจกรรมที่เกิดจากการรวมกลุ่มผู้ฟัง จส.100 มีอะไรบ้าง

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อทราบลักษณะการรวมกลุ่มและจุดมุ่งหมายของกลุ่มผู้ฟัง จส.100
2. เพื่อทราบลักษณะความสัมพันธ์กันภายในกลุ่มผู้ฟัง จส.100
3. เพื่อทราบผลของกิจกรรมที่เกิดจากการรวมกลุ่มผู้ฟัง จส.100

ข้อตกลงเบื้องต้น

กิจกรรมของ จส.100 เป็นกิจกรรมทางสังคม ดังนั้น สมาชิกผู้ฟัง จส.100 ที่เข้าร่วมในกิจกรรม ก็ย่อมจะกระทำเพื่อสังคม

ข้อสันนิษฐานของการวิจัย

รูปแบบรายการ จส.100 ทำให้เกิดการรวมกลุ่ม เพื่อทำกิจกรรมในการแก้ไขปัญหาการจราจร

ขอบเขตในการวิจัย

เป็นการศึกษา ลักษณะของการรวมกลุ่ม ความสัมพันธ์ภายในกลุ่ม และผลของกิจกรรมที่เกิดจากการรวมกลุ่มผู้ฟัง จส.100 ตั้งแต่วันที่ 2 กันยายน 2534 จนถึงปี 2536

นิยามศัพท์

สมาชิก	หมายถึง	กลุ่มผู้ฟัง จส.100 ไม่จำกัดว่าจะจะเป็นสมาชิกหรือไม่ก็ตาม
ผู้สื่อข่าวสมัครเล่นประจำรายการ	หมายถึง	สมาชิกผู้รายงานข่าวจรรยาเป็นประจำ
กิจกรรมทางสังคม	หมายถึง	การรณรงค์หรือการชักชวนทำให้เกิดการยอมรับจากประชาชน
การรวมกลุ่ม	หมายถึง	สมาชิกตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ได้ร่วมกันทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง
จส.100	หมายถึง	สถานีวิทยุ จเรสื่อสาร กรมการสื่อสารทหารบก ความถี่ 100 MHz

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงวิธีดำเนินงานรายการของ จส.100
2. เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงรายการวิทยุแบบมีส่วนร่วม